

Hägna in och hägna ut

Det är fascinerande att en vardaglig företeelse plötsligt kan bli så påtaglig. Vårt seende skärps och intresset riktas mot ”det som alltid funnits där” på ett nytt sätt. Efter en hel dags faktainhämtning om hägnader på Skånes Skogs- och Betesvårdsförenings höstmöte, gav några bilturer längs de skånska vägarna belägg för att stängsel faktiskt kan se ut hur som helst. Precis som föredragshållarna sagt! Med lite tur ser du en gammal, vacker trögårdsgård byggd av granslanor med störar av kvistfritt ene i odlingslandskapet. De allra flesta har förmulnat sedan länge. Stengårdsgårdar har klarat sig bättre.

Låga stengården

Ofta är stengården förvånansvärt låga och en slutsats är kanske att boskapen enkelt tog sig över dem, när gräset var grönare på andra sidan. Som så ofta har den praktiska verkligheten haft betydelse. Bygget med stenarna var tungt och slitsamt. Därför blev många gårderna enbart någon rad hög (inte att förglömma de stenar som ligger gömda ner till frostfritt djup).

Höjden på hägnaderna klarade man t ex genom att lägga lager av ris ovanpå stenarna. Ibland genom att kila in klivna ekstolpar mellan de befintliga stenarna och inte direkt ner i marken. Sedan byggde man till önskad höjd med hjälp av slanor. Fördelen med detta var den goda dräneringen.

Rätt stängseltyp

Redan tidigt har material och höjd på stängsel varierat utifrån vad som skulle skyddas. Kreativiteten har varit stor över tid men är nu allt mer reglerad. Det finns vissa statliga krav på säkerhet, utformning och underhåll; allt för att undvika skador på djur, människor och natur. En fråga som upprört lantbrukare med stora hägn är den begränsade styrka till 5 joule och 500 ohms motstånd i elstängselaggregat som framöver får säljas. (Man får använda sina gamla så länge de varar). Varför togs detta beslut och vad gäller framöver? För brukaren handlar det inte bara om att effektivt hägna in eller ut lantbruksdjur utan också om att hägna ut vilt från t ex nyplanteringar i skogsmark. Det betyder att det är viktigt att välja rätt stängseltyp för avsett ändamål.

Hägn på bete och åker

Djurägaren har ansvar för att hägnet är väl uppsatt och underhållet. Nät och trådar ska vara ordentligt sträckta, så att djuren inte riskerar att fastna. Hörnstolpar ska vara förstärkta.

Elstängselaggregat ska klara av att leverera en strömpuls som är tillräckligt obehaglig för djuren längs hela stängslet. Ju längre sträcka desto sämre effektivitet, mycket beroende på för hög vegetation, dåliga isolatorer och otillräcklig jordning, sa Pernilla Folkesson, Hushållningssällskapet. Vildsvin kräver extremt låga eltrådar (20-25 cm från marken) och förhållandevis stark ström. Svaret på varför styrkan begränsats i nya elaggregat är att ett litet antal personer ska ha avlidit, då de fastnat under elstaket, inte bara i Sverige utan internationellt. Särskilt farligt anses det vara att få elstötar i nackregionen under längre tid. Det vill säga att krypa mellan eltrådar för en känslig person med lätt klädsel kan vara mer än obehagligt. Därför krävs tydliga varningsskyltar utmed allmän väg på var 100:e meter eller på sikts avstånd. Stark ström kan också orsaka gräsbrand vid dåligt underhåll.

Taggtråd får aldrig någonsin vara strömförande. Taggtråd kan kombineras med eltråd på minst 15 cm distanshållare in mot nötkreatur. Taggtrådsstängsel för hästar är däremot helt förbjudna, sedan de orsakat många otäcka skador. Om det finns ett fristående staket avsett för hästar 15-30 cm innanför ett taggtrådshägn (dvs inte enbart distanshållare), får taggtråden fortfarande finnas kvar. Numera betraktas stängsel som inte längre används som "nedskräpning" och ska tas bort.

Stöd för ädellövskog

Det finns olika stöd för att motivera skogsägare att öka eller bibehålla arealen ädellövskog. Återväxtstödet efter stormen Gudrun var ett. Det gick ut i december 2010. Mer än 3100 ha har återbeskogats med hägn, berättade Stig Hermansson, Skogsstyrelsen och ett sammanlagt stöd på 62,5 miljoner kronor har betalats ut.

Via Landsbygdsprogrammet finns nu ett annat stöd för hägn och nyplantering av ädla lövträd, där de tidigare inte funnits, liksom för att få fram ädellövskog ur blandskog. Syftet är att *öka* arealen ädellövskog. Det är även möjligt att få bidrag för att ta ner gamla viltstängsel liksom för gräsröjning, hjälpplantering, föryngringsröjning mm. Han påpekade vikten av att alltid kontakta Skogsstyrelsen innan du utför arbeten som du önskar stöd för. (För mer detaljerad information: Gå in på Skogsstyrelsens webbsida under fliken Äga och bruka. Välj Skogsbruk och där finner du information under rubriken Stöd och Bidrag.)

Erfarenheter av skogshägnader

Ett bra viltskydd (beroende på vilket vilt som ska stängas ut) reducerar skadorna på unga skogsplanter till en tolerabel nivå – för en rimlig kostnad, konstaterade Jonas Bergquist, Skogsstyrelsen.

Erfarenheterna visar att småvilt tar sig in under eltrådar liksom rådjur, men att enstaka älgar kan hindras. Ett minst 2 meter högt metallnät krävs som plantskydd i områden som är rika på hjortdjur.

En inventering 2007 av hägn satta efter Gudrunstormen visade att ekföryngringarna var hyfsade (men i stort behov av röjning). Många bokföryngringar var svaga pga försommartorka snarare än viltskador. Alltför många hägn var i dåligt skick, men defekta nät är trots allt bättre än inga alls, var slutsatsen. Hägn kräver underhåll och nedtagning. Vegetationsfria zoner på båda sidor om hägnet underlättar inspektionsrundor. Observera skyldigheten att ha övergång eller grind (gärna självstängande). Uppmaningar framåt: Använd viltnät mer selektivt i framtiden! Alltid vid ekplantering men inte nödvändigtvis till bok, al, poppel, tall och lärkplanteringar. Chansa och anpassa skogsskötseln till lokala förutsättningar.

Hur ska hägn se ut och sättas upp?

Under eftermiddagens fältbesök gavs vi tillfälle att se olika typer av hägnader för hjortvilt och vildsvin. Ola Helmersson, Färs Farmartjänst, poängterade vikten av att välja god kvalitet på såväl metallnät, stolpar som trådar till de hägnader som ska fungera under lång tid. Skogsplanteringsnäten ska motstå åverkan från djuren, ska inte rosta och ska klara snö och is. Elasticitetsböjar i tråden underlättar installation och tar upp variationer i trådspänningen vid kuperad terräng liksom vid temperaturskillnader.

Elstängslet mot vildsvin kräver mycket god jordning; placera minst tre jordspett med 3-4 meters mellanrum, helst i fuktig jord. Kontrollera jordningen då och då. Regelbundet underhåll och en mycket god jordning anses vara viktigare för effektiviteten än ett starkare elstängselaggregat. Välj kvalitet på tråd och isolatorer var budskapet – och en bra gräsröjare!

Lena Lannerheim